

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ МЕТОДИ ТА ФОРМИ
ЗДІЙСНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ
ПРОКУРАТУРИ В СФЕРІ ОБОРОНИ**

Костянтин Вікторович ПОКОРА,

*аспірант кафедри публічного та
приватного права Східноукраїнського
національного університету
ім. Володимира Даля*

У сучасних умовах широкомасштабної війни в Україні та додаткових гібридних викликів національній безпеці особливої актуальності набуває питання ефективного функціонування органів прокуратури, зокрема Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони. Діяльність прокурорів цього інституційного підрозділу спрямована на забезпечення верховенства права, підтримання законності та правопорядку у військовій сфері, що безпосередньо корелює з рівнем обороноздатності держави. Наукова актуальність дослідження зумовлюється необхідністю вдосконалення правових засад організації та функціонування прокуратури в умовах комплексної реформи сектору безпеки й оборони, а також системи правоохоронних органів України. Розкриття особливостей адміністративно-правових методів і форм діяльності прокурора дозволяє не лише виявити існуючі прогалини нормативно-правового регулювання, але й запропонувати шляхи підвищення інституційної ефективності Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони.

Правове регулювання діяльності прокуратури у військовій сфері характеризується багаторівневою структурою, де провідну роль відіграє Закон України «Про прокуратуру». Водночас істотне значення мають відомчі нормативні акти (накази, інструкції, методичні рекомендації), що деталізують методи та форми реалізації прокурорських повноважень. Вони охоплюють широкий спектр процесуальних та непроцесуальних заходів, спрямованих на забезпечення виконання ключових завдань прокуратури в оборонній сфері.

В академічній літературі триває дискусія щодо змістовного наповнення категорії «адміністративно-правові методи діяльності прокурора», зокрема в оборонній галузі. Невизначеність простежується і в питаннях класифікації та типологізації зазначених методів, що свідчить про відсутність усталеного доктринального консенсусу. Так, у своїх працях С. М. Алфьоров розглядає адміністративний метод як сукупність юридичних інструментів, які відображають владний характер державного управління. На думку дослідника, особливістю відносин, що регулюються цим методом, є чітка вертикаль влади та субординації [1]. Водночас, М. М. Потіпа пропонує ширше трактування, розглядаючи

адміністративно-правовий метод як комплекс дослідницьких технік, підходів та інструментів, що формують методологічну основу для аналізу юридичних явищ і процесів [2].

Концептуально значущим видається підхід А. С. Шапошника, який пропонує дворівневу модель класифікації методів діяльності прокурора. Перший рівень охоплює загальні методи, що використовуються у межах реалізації повноважень державного управління: переконання, стимулювання та примус. Другий рівень складають спеціальні методи, які поділяються на організаційно-правові та адміністративно-правові [3]. Водночас зазначений поділ має здебільшого теоретичний характер, оскільки у практичній діяльності прокурора методи застосовуються комплексно, в різних пропорціях і послідовності залежно від конкретних умов кримінального провадження чи наглядової діяльності.

Підсумовуючи наукові підходи до розуміння адміністративно-правових методів діяльності прокурора, можна дійти висновку, що вони становлять багаторівневу систему правових інструментів та організаційних засобів, які забезпечують ефективне виконання завдань прокуратури в умовах зростаючих викликів у сфері національної безпеки та оборони. Їхня гнучкість та здатність до адаптації у різних правозастосовних ситуаціях свідчить про ключову роль у формуванні сучасної моделі прокурорського нагляду.

Що стосується форм діяльності прокурора, то форми діяльності прокурора у сфері оборони становлять комплекс правових та організаційних заходів та засобів реалізації його повноважень, спрямованих на забезпечення законності та захист державних інтересів у військовій сфері. Вони охоплюють як традиційні напрями прокурорської діяльності, так і специфічні механізми, зумовлені особливостями функціонування сектору безпеки й оборони.

Центральною формою реалізації функцій Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони є підтримання державного обвинувачення у кримінальному процесі. У цьому контексті прокурор виступає як представник інтересів держави та суспільства, здійснюючи процесуальне переслідування військовослужбовців, обвинувачених у вчиненні кримінальних правопорушень у військовій сфері. Зазначена функція потребує не лише ґрунтового знання кримінального права, але й глибокого розуміння специфіки військового законодавства та функціонування Збройних Сил України [4].

Крім того, особливу увагу варто приділити такій формі прокурорської діяльності, як процесуальне керівництво досудовим розслідуванням. В. М. Сакал визначає його як особливий різновид прокурорської діяльності, що є складовою ширшої наглядової функції прокуратури. Процесуальний керівник, наділений відповідними повноваженнями, спрямовує досудове розслідування, забезпечуючи його відповідність законодавчим нормам та принципам верховенства права [5].

Ще одним важливим елементом прокурорської діяльності є нагляд за дотриманням законності під час проведення слідчих і розшукових дій. Реалізація наглядових повноважень охоплює контроль за проведенням негласних слідчих (розшукових) дій, перевірку законності оперативно-розшукових заходів, санкціонування окремих процесуальних рішень, а також забезпечення дотримання прав і свобод учасників кримінального провадження. Ця функція дозволяє прокуратурі запобігати порушенням прав людини та одночасно гарантувати ефективність боротьби зі злочинністю у військовому середовищі [6].

Окремий блок форм діяльності становить представництво інтересів держави у судах. У практиці Спеціалізованої прокуратури воно реалізується у кількох напрямках: 1) оскарження господарських договорів, що укладені військовими формуваннями з приватними постачальниками та суперечать інтересам держави; 2) розширення сфери представництва в умовах воєнного стану — зокрема, участь у справах щодо примусової госпіталізації військовослужбовців до психіатричних закладів. Нова судова практика, прикладом якої є справа № 297/2512/23, ілюструє участь прокурорів у справах, що стосуються психічного здоров'я військовослужбовців та примусового лікування без їхньої згоди [7].

Таким чином, форми діяльності прокурора Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони можна систематизувати у взаємопов'язані напрями: підтримання обвинувачення, процесуальне керівництво, наглядові повноваження та представництво інтересів держави у судах. Такий підхід демонструє комплексність та багатовекторність прокурорської діяльності, що поєднує правозастосовну та правозахисну функції. Це, у свою чергу, підкреслює значущість Спеціалізованої прокуратури як інституції, покликаній гарантувати законність у сфері оборони та зміцнювати обороноздатність України.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право. Загальна частина: навч. посіб. / С. М. Алфьоров, С. В. Ващенко, М. М. Долгополова, А. П. Купін, Київ: ЦУА, 2011. 216 с.
2. Потіп М. М. Розмежування компетенції органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2013. 214 с.
3. Шапошник А.С. Адміністративно-правові методи та форми діяльності прокурора в Україні. *Академічні візії*. 2022. № 14. С. 1–13.
4. Загородній Є.О. Спеціалізована прокуратура в сфері оборони: правове становище, роль в системі органів правопорядку, функції та завдання в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. № 80. С. 135–143.
5. Сакал В.М. Місце та роль прокурора – процесуального керівника в організації досудового розслідування. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 2. С. 41–51.
6. Про особливості організації діяльності спеціалізованих прокуратур у сфері оборони: Наказ Офісу Генерального прокурора від 17.05.2023 № 130. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0130905-23#Text>
7. Рішення Берегівського районного суду Закарпатської області від 28.07.2023 року у справі № 297/2512/23 / Берегівський районний суд Закарпатської області. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112531267>